

Rapor

Göç, Çocuk ve Sosyal Uyum

Sempozyum ve Çalıştay

1-2 Mart, 2018 Üsküdar Üniversitesi

Arka Plan ve Gerekçe

Bugün, ülkemizde yaşayan Suriyeli (geçici koruma altında) sığınmacı sayısının 3,5 milyonu geçtiği belirtilmektedir. 0-9 yaşları arasındaki Suriyeli çocuk sayısının ise 500.000'in üzerinde olduğu tahmin edilmekte, ve bilhassa küçük çocukların bu beklenmeyen "acılı" yer değişiminden en çok etkilenen grup olduğu bilinmektedir¹. Bu nedenle, acil durumu takip eden süreçte, çocukların ve ailelerinin hızla kaliteli temel sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşmalarının sağlanması gerekmektedir.

Dünyanın birçok ülkesinde "uyumlu ve huzurlu" toplulukların oluşmasına katkıda bulunan, çok-sektörlü *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* program örnekleri bulunmaktadır. Bu örneklerin ortak başarısı ise "*erken yaşlarda başlaması ve aileyi de kapsayan bütüncül programlar*" olmasıdır.²

Erken çocukluk döneminden başlayarak, ailede, toplumda ve okulda, sosyal uyum ve huzurlu birliktelik ortamının sağlanmasının, ülkemizde yaşayan çocuklar için de gerekli olduğunu vurgulamak amacı ile *Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği (ÇGE-DER)* tarafından, *Üsküdar Üniversitesi* ve *UNICEF* desteğinde iki günlük bir sempozyum ve çalıştay gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, tartışmalar iki temel konu üzerinde yoğunlaşmıştır; 1) bilhassa sığınmacı göçmen çocuklarla yerli çocukların beraberce yaşadıkları bölgelerde sosyal uyumun ve huzur ortamının gerekliliği konusunda farkındalık yaratmak. 2) Sosyal uyum ve huzurlu ortamı oluşturacak uygulanabilir çocuk gelişim program yaklaşımlarını ve modellerini erken çocukluk döneminden başlayarak geliştirmek ve uygulanmasına destek olmak.

Sempozyum:

Sempozyum'un açılışında, ÇGE-DER Genel Başkanı ve Üsküdar Üniversitesi Çocuk Gelişimi Profesörü **Nurper Ülküer**, Üsküdar Üniversitesi Rektörü **Prof. Nevzat Tarhan** ve UNICEF Türkiye daimi temsilcisi **Philippe Duamelle**, göçün küçük çocuklar üzerinde ki olumsuz etkilerini anlatarak, bu alanda ivedi önlemler alınmasının gereğini vurguladılar.

Sempozyum'un davetli konuşmacısı, İrlanda Erken Yıllar Vakfı Yönetici Başkanı (CEO) **Dr. Siobhan Fitzpatrick**, hava şartları yüzünden şahsen katılamadığı toplantıya Skype ile bağlanarak, çocukların barışçıl bir uyum içinde olabilmeleri için İrlanda'da başlatılan ve bugün değişik uyarlamalarla birçok ülkede uygulanan, "*Farklılıklara Saygı*" programını anlattı. Sosyal uyumun tek yönlü değil karşılıklı bir farkındalık, kabul ediş ve saygı ile gerçekleşebileceğinden bahsetti. Farklılıklara Saygı Programı'nın nasıl hazırlandığı, başta aile

¹ UNICEF- Uprooted (Köklerinden Koparılanlar), (2016) <https://www.unicef.org/Uprooted.pdf>

² Ang L. and Oliver S. (2015) *A Systematic Policy Review of Early Childhood Development and Peace building in fourteen Conflict-affected and Post-conflict countries*. UNICEF and UCL Institute of Education: University College London. (Ondört çatışma-etkili ve sonrası ülkede Erken Çocukluk Gelişimi ve Barışın kurulması ile ilgil sistematik politika araştırması)

(anne-baba-büyükler), öğretmen olmak üzere tüm toplum bireylerinin arasında farklılıklara saygının geliştirilmesi, farklı özellikteki insanların çocukların dostça yaşayabilmesi için nasıl planlandığı ve “sosyal” etkisinin nasıl ölçüldüğünden bahsetti. Bilhassa, ikinci gün yapılacak çalışmalar için önemli ipuçları ve *değişim teorisi çerçevesi* sundu.

Sempozyumun ilk oturumunda Türkiye’de, Suriyeli “geçici koruma” altında olan çocukların sorunları, çocuk hakları ve diğer ilgili uluslararası sözleşmeler çerçevesinde ele alındı. Oturuma Üsküdar Üniversitesi **Profesörlerinden Abulfez Süleymanov** başkanlık ederken, Bahçeşehir Üniversitesi, Göç Araştırmaları Merkez başkanı **Doç. Dr. Ulaş Sunata**, UNICEF Türkiye Ofisi Eğitim Birimi Başkanı **Dr. Brenda Haplik**, ve Avcılar Belediyesi Başkan Yardımcısı **Canan Mırık** katıldı.

Dr. Sunata, Türkiye’nin nasıl giderek, dünyada en çok göç alır konuma geldiğini, göçmenlerin çoğunun kadın ve çocuklardan oluştuğunu ve göçmenlerin uluslararası sözleşmeler çerçevesinde, hizmetlere erişim ve insanca yaşama haklarının olduğunu vurguladı.

Dr. Haplik, UNICEF’in, hükümet ve diğer paydaşları ile birlikte bilhassa Suriyeli geçici koruma altındaki göçmen çocuklarla ilgili eğitim çalışmalarından örnekler anlattı. Haplik, erken çocukluk döneminde, savaş ve göç yüzünden çocukların gelişimini etkileyen risk faktörlerinden ve bunların etkisinin aza indirilmesi için sunulması gereken erken çocukluk hizmetlerinin “*beraber yaşamayı öğrenmeyi*” amaçladığını ve bu tür çalışmaların daha çok çocuğa ulaşmak için çaba sarf edilmesi gerektiğinin altını çizdi.

UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) İstanbul Ofisinden, **Sn. İpek Miscioğlu Kuruüzüm**, “*Kent Mülteciliği, Toplum Odaklı Koruma, Çocuk Koruma ve Sosyal Uyum*” konusunda yapılanlar ve yapılması gerekenleri anlattı. STKlar, yerel yönetimler ve WALD³ ile işbirliğinde başlattıkları “*toplum katımlı*” çalışmaların sosyal uyumun sağlanmasında ki önemini vurguladı.

Avcılar Belediye Başkan Yardımcısı, **Sn. Mırık** ise, belediyelerin, kendi mücavir alanları içinde bulunan herkese hizmet vermesi gerektiği ilkesinden yola çıkarak, göçmen aileler ile yapılan çalışmalardan bahsetti. Çalışmaların, Suriyeli göçmen/geçici sığınmacı nüfusunun değişkenliği, kayıtlarının tutulmaması ve benzeri nedenlerle problem yaşandığını, ancak belediyelerin bu yönde önemli bir kolaylaştırıcılık görevi olduğundan bahsetti. Katılımcı, toplum temelli yaklaşımlarla daha etkili ve sürdürülebilir sonuçlar alınabileceğini vurguladı, UNHCR ve WALD işbirliğinde yürüttükleri çalışmalardan örnekler verdi.

Sempozyumun ikinci oturumu daha çok Türkiye’de göçmen ve yerli çocukların kaynaşmasına yardımcı olacak erken çocukluk ve okul programlarından örnekler ayrıldı. Üsküdar Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölüm Bşk. ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü, **Prof. Dr. Nilgün Sarp’ın** başkanlığını yaptığı oturumda, UCLG-MEWA⁴ Genel Sekreteri, ve WALD Başkanı, **Mehmet Duman**, bilhassa belediyeleri seferber eden, toplum katımlı, kadınları ve çocukları merkeze alan, kaynaştırmayı ve sosyal uyumu hedefleyen çalışmalarından örnekler verdi. ACEV⁵ Uluslararası Program Koordinatörü **Suna Hanöz**,

³ WALD (Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi Akademisi)

⁴ UCLG-MEWA - Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı.

⁵ ACEV – Anne Çocuk Eğitimi Vakfı

ACEV'in teknik destek verdiği, okulöncesi eğitim ve anne-baba eğitim çalışmalarının çocukların birbirleri ile daha olumlu ilişkiler kurması açısından olumlu sonuçlar verdiğini belirtti. Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği Başkanı, Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi, **Doç. Dr. Serap Erdoğan**, derneğin gerçekleştirdiği Erken Çocukluk Farkındalık toplantısında göçmen çocukların erken çocukluk gelişim ihtiyaçlarına yönelik çalışmalara da yer verdiklerini ve bir program örneği geliştirdiklerini belirtti. Oturumun son konuşmacısı, Yuva Derneği Eğitim Yöneticisi **Ebru Açıköz**, Suriyeli çocuklar, gençler ve yetişkinlerle birlikte gerçekleştirdikleri sosyal uyum çalışmalarının, yerli halk ve göçmenler arasındaki işbirliğini ve dayanışmayı nasıl güçlendirdiğini anlattı.

Sempozyumun son oturumunda, Ankara Üniversitesi öğretim üyesi, **Doç. Dr. Müdriye Bıçakçı'nın** yönetiminde Suriyeli göçmenlerin ve yerli halkın barışçıl bir şekilde yaşamalarına destek olacak çalışmaların neler olabileceği konusunun, ertesi gün yapılacak çalıştayda nasıl ele alınması gerektiğini tartışıldı. Doç. Bıçakçı, öğrencileri ile yaptığı bir araştırmayı ilgi tutarak, okul öncesi ve okul kitaplarında "farkındalıklara saygı, barışçıl ortamlarda beraber büyümek ve öğrenmek" gibi konuların yeterince işlenmediğine dikkat çekti. Çalıştayın bu alandaki açığı kapatacak şekilde uygulamaya dönük öneriler geliştirmesi gerektiğini vurguladı. Gündeme gelen önemli tartışma konularından bir ise, "**kimin kime sosyal uyumu**" idi. "**Sosyal Uyumun**" bir grubun diğerine uyum sağlaması gibi *algılanmaması* gerektiğinin altını çizildi. Bu çerçevede, "sosyal uyum" kavramının yerine ne tür bir kavram getirilmesi konusunda çalışma yapılması önerildi⁶.

Sonuç olarak, Sempozyum Türkiye'de ki göçmen/mülteci sorununa bir kez de "*küçük çocukların*" penceresinden baktı. Bu alanda, daha odaklanmış "**farklılıklara saygılı ve barışçıl bir ortamda beraber yaşamak**" için, erken çocukluk döneminden başlayacak toplum katılımlı sosyal uyum projelerinin bir an önce hazırlanması ve uygulanması gereği vurgulandı.

Çalıştay:

2 Mart Cuma günü gerçekleştirilen çalıştayın temel amacı "uygulanabilir, sürdürülebilir ve yaygınlaştırılabilir, erken çocuklukta ve okullarda uygulanacak *sosyal uyum programları* nasıl geliştirilebilir?" Sorusuna cevap aramaktı. Çalıştayda üç çalışma grubu oluşturuldu: 1 ve 2. Gruplar 4- 9 ve 7-12 yaş grubu çocukları (mülteci ve diğer tüm çocuklar) için "**barışçıl beraberliği ve farklılıklara saygıyı**" ön plana çıkaran programların hazırlanması için öneriler geliştirmeyi hedefledi. Üçüncü grup ise, izleme, değerlendirmeye yönelik eylem araştırmalarının planlanması, *ne* ve *nasıl* gibi soruların cevaplarını arayacak araştırma önerileri getirmeye çalıştı.

Grup sunumlarında ortaya çıkan en önemli öneriler;

- **3-6 yaş, okulöncesi göçmen ve yerli tüm çocuklar** için farkındalıklara saygılı, barışçıl bir şekilde bir arada yaşama, gelişme ve öğrenmeyi sağlayacak ortamların oluşturulması için STK, üniversite, hükümet, yerel yönetimler işbirliğinde başlatılacak "**sosyal uyum**" programlarına ve girişimlere ihtiyaç vardır. Bu alanda, Sempozyumda paylaşılan çalışmalar bu alanda iyi örnekler oluşturmakla beraber,

⁶ UNHCR temsilcisinin sunumunda verdiği "**sosyal uyum**" tanımını bu soruya önemli bir açıklık getirmektedir: "**Sosyal uyum** bir toplumdaki bireyleri bir arada tutan bağları konu alan, hem mültecilerin ve yerel halkın kendi kimliklerini ve kültürlerini koruması hem de herkesin üstüne düşen sorumlulukları yerine getirme süreci" (UNHCR'in sunumu).

daha çok çocuğu ve aileyi kapsayacak sürdürülebilirliği olan çalışmaların kapsamlarının genişletilmesi için daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır.

- **Okul ağı göçmen ve yerli çocukların** beraberce, sayęı ve anlayış içinde, barışçıl yaşamaları ve öğrenmeleri için gerekli “bilgi, tutum ve davranışların” kazanılmasını amaçlayan okul programları ve öğretmen eğitimlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.
- Sosyal uyum programlarının çocuklar ve ilgili topluluklar üzerindeki *etkisini* anlamak ve çalışmaların daha etkili *nasıl* yapılması gerektiğini belirlemek için **“Toplum-temelli, katılımlı eylem araştırmalarının”** önemi vurgulandı. Literatür taraması ve durum analizlerinin program çalışmalarından önce yapılmasının bu araştırmaların planlanması için önemli bir başlangıç olduğu belirtildi.

Katılımcılar

Sempozyuma, UNICEF Türkiye Temsilcisi ve elemanları, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), UCLG-MEWA, WALD temsilcileri, Türk Kızılayı, Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri ile 11 üniversiteden araştırmacılar, öğretmenler, yerel dernekler, Avcılar ve Kadıköy Belediyeleri, İstanbul Belediye Başkanlığı görevlileri, öğrenciler olmak üzere, **144 kişi** katıldı. Çalıştaya ise toplam **40 kişi** katıldı (beklenen sayı 30-35 idi).

İzleme Planları:

Toplantıyı planlayan **ocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği**, sempozyum ve alıştay önerilerini hayata geçirmek üzere, katılımcıların da önerileri doğrultusunda aşağıdaki iki önemli çalışmayı başlatacaktır.

1. Mesleki ağı (şubeleri, üyeleri ve diğer ilgili stklar) aracılığı ile hükümetin desteği ve rehberliğinde, üniversitelerle, diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak, Sempozyum ve alıştay önerilerini, ve araştırma gündemini hayata geçirmek üzere bir **“yol haritası”** hazırlamak.
2. Bu alışmaları yürütebilmek, sürdürülebilir bir şekilde yaygınlaştırılmasını sağlamak üzere bir **“STK Sosyal Uyum Destek Ağı”** oluşturulması için olanakları araştırmak.

Hazırlayan: Prof. Dr. Nurper Ülküer, 2 Nisan, 2018